

LA RENOVACIÓ PEDAGÒGICA DE LA GEOGRAFIA

Josep Antoni Prats i Serra

La degradació dels coneixements geogràfics

Moltes vegades s'ha acusat la Geografia de manca de continguts, de ser una ciència que va apropiant-se de parcel·les del saber que corresponen a altres (biologia, geologia, economia, urbanisme...) convertint-se en una espècie de "poti.poti", en un embull de coneixements als quals manca un eix vertebrador. Fins i tot ho hem pensat així els propis geògrafs, cosa que ha justificat tota una línia de treball especulativa, suposadament erudita, que pot ser ha fet avançar la nostra ciència en el plànol teòric, però que també ens ha allunyat de la realitat i ha fet que cada vegada ens hagi estat més difícil poder respondre a la pregunta clau: què és la Geografia?. I ha fet també que es donin moltes respostes diferents.

Aquest és, cal dir-ho, el nostre gran problema. Preguntau a un físic què és la Física, i obtindreu una resposta clara, igualment si preguntau a un biòleg, a un historiador o, fins i tot, a tot un sociòleg...

La nostra pròpia indefinició és la principal culpable que la idea popular sobre la Geografia segueixi essent majoritàriament la de la descripció d'Estats i les seves capitals, de serralades i rius, de fronteres i nombres d'habitants.

I quina és habitualment la resposta a aquestes creences per part dels que ensenyem Geografia?. Moltes vegades, massa vegades, els donam la raó. Encara a molts de llocs es dona una visió regionalista de la ciència geogràfica, basada en el coneixement memorístic, allunyada de les noves idees i, el que és pitjor, allunyada també de les inquietuds socials a l'ús. Encara podem comprovar que en alguns llocs s'exigeix als al·lots que, per poder superar un curs, han de poden recitar de carretilla les comuni-

tats autònoms de l'Estat espanyol, els rius d'Europa, les muntanyes de l'Àfrica, o els afluents per l'esquerra del Paranà, tant és.

Altres vegades la resposta de l'ensenyant ha estat completament oposada, però igualment negativa. En la línia especulativa que abans comentàvem, s'ha aclaparat els estudiants amb números, gràfiques, percentatges i gradients, amb el resultat final que es podia arribar a un elevat nivell en els procediments, però molt fluix en els continguts. Així, en el sistema de BUP i COU podeu preguntar als alumnes, quan acaben el seu ensenyament secundari, si recorden què és una piràmide d'edats o un mapa de fluxes. És possible que recordin què són aquestes coses, però difícilment us en podran dir la utilitat o us les sabran analitzar correctament. Més a més si tenim en compte que a la majoria de centres de secundària aquesta matèria només es veu al primer o segons curs, i ja no s'hi torna mai més.

La nova situació

Hem de pensar, en conseqüència, com alguns fa temps que diuen, que ja no hi ha lloc per a la Geografia en el món de l'ensenyament?. Que aquest coneixement ja no tenen valor, enmig del desprestigi generalitzat dels coneixements acumulatius? Per suposat que no. Acceptar això seria com acordar que als geògrafs ja no ens queda més a fer que retirar-nos a polsoses biblioteques per admirar vells mapes i comparar-los amb l'evolució actual del món, autocomplaent-nos en el nostre saber. (Confesso que sempre m'ha molestat força el típic comentari de "Ah!, ara sí que tindreu feina els geògrafs, amb tant de canvi de fronteres").

Per sort, sembla que els caps-pensants de la reforma de l'ensenyament, en una de les escasses aportacions positives re-

als del nou sistema educatiu, han decidit primar la Geografia, incloent-la com a matèria pròpia de la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials en el segon curs de Batxillerat. Llàstima, però, que s'hagi caigut en un altre dels vicis típics de la "Geografia de España" i marcant uns continguts que tenen una clara i, fins i tot, no dissimulada intencionalitat política.

Però, tot i que el motiu de la inclusió de la Geografia en els batxillerats no ens agradi gaire, penso que hem d'aprofitar l'ocasió que se'ns presenta per dignificar-la una mica, per donar-li una nova empenta, per obrir un debat sobre quins han de ser els continguts bàsics, els procediments a utilitzar i els objectius a assolir.

Com fer-ho? Per suposat, cal aconseguir -com diuen els mateixos papers de la LOGSE- que la Geografia sigui un "Coneixement útil a la societat". Però una utilitat diferent a la que presenten en els continguts. El que és molt important és que la Geografia ofereixi un ventall de coneixements que ajudin l'alumne a situar-se en el món, a veure quines són les grans problemàtiques de l'ordenació dels territoris a totes les escales, a veure quins són els camins pels quals va la societat actual i, no ens ho oblidem, a ser capaç de conèixer, analitzar, interpretar i explicar el seu entorn vull dir, a saber en quin territori es mou, com és, quins paràmetres el modifiquen (especialment l'acció humana) i què podem fer per evitar la seva degradació.

Una proposta

Una mica per obrir debat, volem presentar aquí una proposta del que potser hauríem d'explicar els professors de Geografia, que -i permeteu-me aquesta llicència gremial- hauríem de ser en tots els casos *geògrafs*, cosa que, com tots sabem, de moment no és així. Aquesta

idea no s'allunya gaire del que s'ha plantejat aquest any a les Illes de cara a la nova Selectivitat de la LOGSE, però sí que resta bastant enfora del que se'ns ha plantejat des del Ministeri de cara a les mateixes proves d'accés universitari.

Podríem dividir el curs en 3 grans blocs. Això proporciona el doble avantatge de deixar-lo ben estructurat i de poder-nos adaptar, si volem, a les tres avaluacions que ens imposa el calendari escolar que, malgrat tots els canvis, segueixen condicionant el desenvolupament del curs. Vegem aquests blocs per separat:

En primer lloc, un gran capítol del que podríem anomenar "Ecogeografia", encara que el nom sembla que aixeca alguna reticència que personalment no acabo d'entendre. Es tractaria de renovar els continguts tradicionals de la Geografia Física; renovar-los en el sentit de dotar-los de molta més utilitat social. El camí és sumar a les tradicionals descripcions de la geomorfologia, la hidrografia, la climatologia i la biogeografia d'un territori tot allò que es refereix a com aquest territori està patint les conseqüències d'una intensa humanització, conseqüències sovint negatives; en definitiva, les degradacions d'aquest entorn natural.

No s'indica aquí que s'hagi de donar tota la Geografia Física d'abans i, a més a més, tota aquesta nova part. Hem de ser capaços de simplificar les explicacions teòriques. No és imprescindible que els al·lots siguin experts geomorfòlegs. Posem per cas, no cal que estudiïn les eres i períodes per diferenciar antiguitats de materials, ni tenen per què entrar en tota la teoria dels dominis climàtics que probablement no assimilaran. Sí, és important, però, que comprenguin que els ecosistemes no els trobaran de forma virginal, sinó molt afectats per l'acció antròpica, i que sàpiguen que aquesta alteració pot donar-se de tres formes: sobreexplotació de recursos naturals, contaminació de tot tipus, o la destrucció directa.

No hi ha dubte que així aconseguirem connectar molt més amb les preocupacions socials sobre el territori, i contribuiríem així a fer que molts comen-

cin a interessar-se per la nostra disciplina. Tornariem la Geografia al seu lloc.

La segona part seria la dels estudis de Geografia Humana. La dividíem en tres grans blocs com a eixos de l'explicació: la demografia, les activitats econòmiques i el territori, i la geopolítica i la geoestratègia. Els dos primers han de defugir de les relacions numèriques i de les simples anàlisis quantitatives (els horrorosos llistats de països productors de tractors, de magnesi o de faves), per passar a tractar directament problemàtiques com ara la superpoblació, el subdesenvolupament, les polítiques demogràfiques, els grans blocs econòmics o l'ajuda internacional. Pel que fa referència a la geopolítica, explicar quina és la situació actual del món, quins han estat els últims aconteixements geoestratègics i quines són les tendències de cara al futur, incloent-li les polítiques de dominació de les potències mundials i les de control per part dels mecanismes estatals enfront de les dinàmiques del pobles.

Llistats, produccions, mapes,... es poden trobar a enciclopèdies i atlas, que avui dia estan a l'abast de gairebé tothom, i del quals se'n pot disposar a les biblioteques dels centres. El que és més difícil de trobar, i que nosaltres podem oferir, és una visió diferent a l'habitual de com està el món: injustícies, desigualtats, dominacions, imperialismes,...

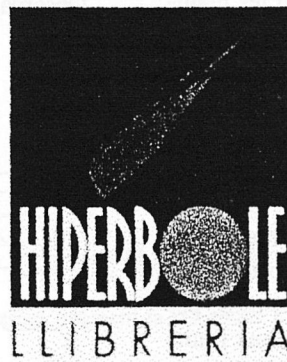
Finalment, la tercera part seria la del coneixement directe dels territoris més immediats a l'alumne. Aquí els que ensenyem a les Illes tindriem l'avantatge que no ens seria massa difícil delimitar les escales del nostre àmbit d'estudi: l'illa com a espai directa de coneixement,

i els països catalans com a àrea d'interrelacions culturals i econòmiques. Es podria plantejar de dues formes: o bé com una part independent al final de curs, o bé com un colofó al final de cadascuna de les dues parts anteriors.

Com és obvi, una part molt important d'aquests coneixements s'hauria d'aprendre de forma directa "trepitjant el territori", que és com realment s'acaba descobrint, entenent els processos naturals i captant les degradacions que hi provoca l'home.

Com a conclusió, dir que ara que la Geografia tornarà a ser una matèria important en els Plans d'Estudis tenim una gran responsabilitat. Nosaltres tenim a les nostres mans decidir si volem disposar d'una assignatura moderna, en renovació i interessant per a l'alumnat, o bé si deixam que acabi essent del tot un conjunt de coneixements grisos, poc útils, devaluats, i al servei de les ideologies dominants. □

*Geògraf I.E.S. de Xarc
(Sta. Eulàlia del Riu)*

Libres
Material Didàctic

C/ Obispo Carrasco, 1
Tel: 39 17 69 - Fax: 30 05 53
07800 Eivissa